

**Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і
дизайну імені Михайла Бойчука**

Факультету дизайну

Кафедра графічного дизайну

ОК.12 Каліграфія

Загальна інформація про дисципліну

Рівень (ступінь) вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Спеціальність	В2 Дизайн
Спеціалізація	
Освітня програма	ОПП «Графічний дизайн»
Статус дисципліни	Обов'язкова
Курс/Семестр	2 курс (III-IV семестр)
Кількість кредитів ЄКТС	6 кредитів
Розподіл за видами занять за годинами навчання	Лекції – 4 год.
	Практичні – 79
	Самостійна робота – 97
Форма підсумкового контролю	Екз.перегл. (III-IV семестр)
Викладач	Доцент кафедри графічного дизайну О. В. Шпак
Контактна інформація викладача	Корпоративна пошта – shpak_olha@kdidpamid.edu.ua
Ресурси комунікації з викладачем	модульне середовище https://kdidpamid.edu.ua/moodle/course/view.php?id=158
Дні занять	згідно з графіком
Консультації	Відповідно до графіку консультацій

Опис навчальної дисципліни

Анотація дисципліни	зміст дисципліни. Перелік тем: Лекційні: Тема 5. Історія кириличного письма та її еволюція. Особливості формування національної системи письма. Тема 9. Український скоропис. Характерні риси українського скоропису XV-XVII ст. Особливості формування національної системи письма. Практичні: Тема 1. Знайомство з матеріальною базою для каліграфії та вивчення характеру сліду різноманітних інструментів. Тема 2. Виконання каліграфічних вправ пласким пером різної складності (від базових «паличок» до ускладнених та складних орнаментів. Прописи. Тема 3. Виконання каліграфічних вправ гострокінцевим пером різної складності (від базових «паличок» до ускладнених та складних розчерків та орнаментів. Прописи Тема 4. Знайомство з мистецтвом каліграфічного рисунку. Копіювання спенсерівських каліграфічних рисунків(2-3 копії). Тема 6. Вивчення історичних зразків напівуставного письма. Практичне вивчення особливостей написання напівуставу. Тема 7. Створення творчої композиції – каліграфічного рисунку або формальної каліграфічної композиції на задану викладачем тему, на основі вивчених каліграфічних елементів (в першому модулі). Виконання ескізних пошуків та оригіналу роботи. Тема 8. Створення каліграфічної композиції напівуставом на задану викладачем тему. Виконання ескізних пошуків та оригіналу роботи. Тема 9. Вивчення історичних зразків скоропису. Практичне вивчення особливостей написання варіації літер українського скоропису другої половини XVI – початку XVII ст. Прописи. Тема 10. Створення каліграфічної композиції із застосуванням скоропису та напівуставу. Виконання ескізних пошуків та оригіналу роботи. Тема 11. Шрифтова літерація в дизайні. Ескізний пошук. Тема 12. Творча інтерпретація українського скоропису і напівуставу у шрифтову літерацію. Тема 13. Створення авторської монограми. Ключові слова: каліграфія, напівустав, український
----------------------------	--

	скоропис, літерація. Роль та місце дисципліни у системі підготовки: формує у студентів професійні компетентності, спрямовані на вивчення каліграфічних стилів письма кирилиці та латиниці, усвідомлення закономірностей будови літери та шрифту в цілому та взаємозв'язку каліграфії зі шрифтом.
Мета та завдання дисципліни	Метою вивчення навчальної дисципліни «Каліграфія» є підготовка висококваліфікованого фахівця графічного дизайну, що передбачає опанування ним знань і навичок, професійних компетенцій в галузі каліграфії та шрифтового дизайну. Це відбувається шляхом поглибленого опанування методики каліграфічного письма: вивчення історичних почерків вітчизняної та світової мистецької спадщини, розвитку художньої культури каліграфічного письма, що сприятиме у створенні творів в галузі вільної і прикладної каліграфії, шрифтового і проектного дизайну та сформує потрібні навички і знання, що необхідні у вирішенні завдань у професійній діяльності майбутнього бакалавра графічного дизайну. Основні завдання навчальної дисципліни: • формування навичок роботи різноманітними каліграфічним інструментами; • розвиток у студентів почуття пропорцій, пластики, ритму; • знайомство з принципами каліграфічної композиції; • знайомство з історією кириличної писемності; • знайомство з особливостями напівуставу, українського скоропису та періодами його розвитку; • виявлення українських національних ознак в творчості сучасних майстрів; • Осмислення сутності українського скоропису та ознайомлення з його історичними формами. • Вивчення української літерації, її графічних та композиційних принципів. • Розвиток творчого мислення та здатності адаптувати історичні форми письма до сучасного контексту. Внаслідок вивчення навчальної дисципліни студент повинен бути здатним продемонструвати такі результати навчання: Знати:

	● Демонструвати базову термінологію; ● Демонструвати теоретичні знання з історії розвитку кириличної писемності; ● Демонструвати теоретичні знання з українського скоропису, особливості його розвитку та класифікацію формотворчих особливостей скоропису ● Демонструвати теоретичні знання особливостей української літерації, принципи та прийоми вміти: ● збирати інформацію, самостійно опрацьовувати літературу, аналізувати різні джерела відомостей; ● володіти навичками красивого та чіткого письма, витонченістю пластики лінії та віртуозністю каліграфічного розчерку; ● відчувати взаємозв'язок каліграфії і музики та відтворювати емоційну складову, ритм музичного твору засобами каліграфії та знань з основ композиції, створюючи гармонійні каліграфічні композиції; ● вміти застосовувати набуті навички і знання у роботі рукописними інструментами та їх художні можливості у створенні художніх образів та відображення дизайнерської ідеї; ● вміти створювати творчі текстові композиції, напівуставом та українським скорописом; ● вільно володіти скорописним письмом, напівуставом та вміти творчо застосовувати знання та навички з каліграфії у професійній діяльності (створення літерацій, монограм, творчих композицій за допомогою комп'ютерного програмного забезпечення).
Передумови вивчення дисципліни	Передумовою для вивчення дисципліни «Дизайн за фахом (Каліграфія)» є певний обсяг знань з таких дисциплін як «Композиція», яка надає уявлення студентам про організацію графічних елементів у просторі. «Основи проектування і проектної графіки», «Шрифт», «Кольорознавство», «Формоутворення», «Рисунок, пластична анатомія», «Історія зарубіжного та українського мистецтва» - дисципліни, які студенти вивчали на першому курсі.
Програмні компетентності	
Інтегральні компетентності	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі дизайну та шрифтового дизайну, або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій і методів каліграфії та

	характеризується комплексністю та невизначеністю умов
Загальні компетенції (ЗК)	ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 7. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
Фахові компетенції спеціальності (ФК)	СК-1. Здатність застосовувати сучасні методики проектування одиничних, комплексних, багатофункціональних об'єктів дизайну. СК-3. Здатність здійснювати композиційну побудову об'єктів дизайну. СК-4. Здатність застосовувати навички проектної графіки у професійній діяльності. СК-6. Здатність застосовувати у проектно-художній діяльності спеціальні техніки та технології роботи у відповідних матеріалах (за спеціалізаціями). СК-7. Здатність використовувати сучасне програмне забезпечення для створення об'єктів дизайну.

Структура навчальної дисципліни:

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	у тому числі				
	усього	лекції	практичні	інд. роб.	сам. роб.
1	2	3	4	6	7
Семестр 3					
Змістовий модуль 1					
КАЛІГРАФІЯ ЯК ПРЕДМЕТ, ФОРМУЮЧИЙ ОСОБИСТІСТЬ ТА ТОНКУ МОТОРИКУ РУХІВ.					

Тема 1. Ввідне знайомство з мистецтвом каліграфії. Знайомство з матеріальною базою для каліграфії та вивчення характеру сліду від різноманітних інструментів.	4		2		
Тема 2. Виконання каліграфічних вправ пласким пером різної складності (від базових «паличок» до ускладнених та складних орнаментів .	15		6		8
Тема 3. Виконання каліграфічних вправ гострокінцевим пером різної складності (від базових «паличок» до ускладнених та складних розчерків та орнаментів.	15		6		8
Тема 4. Знайомство з мистецтвом каліграфічного рисунку. Копіювання спенсерівських каліграфічних рисунків.	8		4		4
Разом за змістовим модулем 1	38		18		20
Змістовий модуль 2.					
СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК КИРИЛИЧНОГО ПИСЬМА. МИСТЕЦТВО НАПІВУСТАВНОГО ПИСЬМА.					
Тема 5. Знайомство з історією кириличного письма та її еволюцією. Особливості формування національної системи письма.	2	2			
Тема 6. Вивчення історичних зразків напівуставного письма. Практичне вивчення особливостей написання напівуставу.	18		9		9
Тема 7. Створення творчої композиції – каліграфічного рисунку або формальної каліграфічної композиції на задану викладачем тему, на основі вивчених каліграфічних елементів (в першому модулі).	14		7		7
Тема 8. Створення каліграфічної композиції напівуставом на задану викладачем тему.	18		9		9
Разом за змістовим модулем 2	52	2	25		25

Усього годин	90	2	43		45
Вид контролю: Екзаменаційний перегляд					
Семестр 4					
Змістовий модуль 3					
РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СКОРОПISУ. ХАРАКТЕРНІ РИСИ УКРАЇНСЬКОГО СКОРОПISУ ДРУГОЇ ПОЛ. XVI – ПОЧ. XVII СТ.					
Тема 9. Історія розвитку українського скоропису. Вивчення історичних зразків скоропису. Практичне вивчення особливостей написання варіацій літер українського скоропису другої половини XVI – початку XVII ст.	28	2	10		16
Тема 10. Створення каліграфічної композиції із застосуванням скоропису та напівуставу.	18		8		10
Разом за змістовим модулем 3	46		8		10
Змістовий модуль 4					
КАЛІГРАФІЯ В ДИЗАЙНІ					
Тема 11. Шрифтова літерація в дизайні. Ескізний пошук	4	2			2
Тема 10. Творча інтерпретація українського скоропису і напівуставу у шрифтову літерацію.	26		10		16
Тема 11. Створення авторської монограми.	14		6		8
Разом за змістовим модулем 4	44		18		26
Усього годин	90	2	36		52
Вид контролю: Екзаменаційний перегляд					

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Барабаш Т. М. Латинське письмо у міських канцеляріях руського воєводства XVI – XVII ст.): дис. канд. істор. наук: 27.00.02 / Барабаш Т.М.; Львів. нац. унів. ім. І. Франка. Київ, 2018. 579 с.
2. Білодід І., Кудрицький Є.. Граматика слов'янська І. Ужевича. К. Наукова

- думка, 1970. С. 116.
3. Віктор фон Ерцен-Глерон, Чебанік В. Я., Буття та об'явлення української мови. К.: Саммит-Книга, 2021. 992 с.
 4. Дудник І. Що таке «кирилиця»? Кирилівські читання, 2016. URL: http://cyreading.blogspot.com/2016/02/blog-post_10.html
 5. Мітченко В. С Естетика українського рукописного шрифту. К.: Грамота, 2007. 208 с.
 6. Мітченко В. С. Каліграфія. Взаємовпливи шрифтів: теорія і практика; кирилиця і латиниця; історія і сучасність. К.: Laugus, 2018. С. 288.
 7. Панащенко В. В. Палеографія українського скоропису другої половини XVII ст. АН Української РСР, Ін-т історії. К.: 1974. 111 с.
 8. Різник М. Письмо и шрифт. К.:Вища школа, 1978. 150 с.
 9. Чебанік В. Я. Графіка української мови / Абетка:[альбом]. Київ, 2004. 58 с.
 10. Spencerian Handwriting: The Complete Collection of Theory and Practical Workbooks for Perfect Cursive and Hand Lettering. Ulysses Press. USA, 2016. P. 182.
 11. Spencerian Penmanship Set of 5 Copybooks+Theory Book. Mott Media. USA, 2001. 64 с.

Допоміжна література

1. Білецький П. Георгій Нарбут. К.: Мистецтво, 1983. 119 с.
2. Валуєнко Б. В. Архітектура книги. К.: Мистецтво, 1976. 210 с.
3. Володимир Юрчишин. Мистецтво книги. Упорядники: В. Белиба, Н. Глобаб Анна Довбуш, Галина Ємець, Ганна Сокиріна. К.: Музей книги і друкарства України. 2018. 92 с.
4. Життя шрифту. Каталог виставки. К., 2006.
5. Іваненко Т. О. Художньо-образні особливості формоутворення акцидентного шрифту: дис. канд. мистецтвознавства: 05.01.03. Іваненко Т. О.; Харків. держ. акад. дизайну і мистецтва. Харків 2006. 190 арк.+191-332 (дод.)
6. Іваненко Т. О. Шрифтовий дизайн: основи. Харків: ХДАДМ, 2019. 144 с.
7. Іваненко Т. О. Шрифтовий дизайн: основи. Харків: ХДАДМ, 2019. 144 с.
8. Клименко П. Графіка шрифту Острозької Біблії, Українська книга XVI-XVII-XVIII ст. К., 1926.
9. Лесняк В. Відтворення шрифтової спадщини: 40 оригінальних шрифтів. К.: ArtHuss, 2020. 160 с.
10. Лесняк В. Графический дизайн (основы профессии). К.: Биос Дизайн Букс, 2009. 416с.
11. Михайленко В., Яковлев М.. Основи композиції. К., 2004.
12. Мітченко В. Мандри. Альбом. К.: Грамота, 2007. С. 48.
13. Мітченко В. Мистецтво скоропису в просторі українського бароко.

- Український світ. №1. 1992.
14. Мітченко В. Формотворчі елементи літер як чинники розвитку українського скоропису. Українська академія мистецтва. 1998. Випуск 5.
 15. Пам'яті Володимира Юрчишина. Статті, спогади, листи. Упорядники: І. Дудник, О. Здор, Д. Палій, О. Юрчишин-Сміт. К.: Музей книги і друкарства України. 2018. 132 с.
 16. Сулейменов О. Мова письма. К., 2006.
 17. Charles, Frankenfield, Henry Stoner. Speedball Textbook: For Pen and Brush Lettering, 20th Edition Paperback. Hunt Manufacturing Co. USA, 1972. P. 96
 18. David Harris. The Art of Calligraphy. London, 1995.
 19. Kapr A. Schriftkunst: Geschichte, Anatomie und Schönheit der lateinischen Buchstaben. – German, VEB Verlag der Kunst Dresden, 1971. P. 472.

Кращі роботи студентів минулих років з метод фонду кафедри графічного дизайну.

- підбірка зразків періодичних видань з кафедрального методфонду.
- робота з експозицією Музею книги та друкарства України.

Методи контролю та розподіл балів

Назви змістових модулів	Дата проведення	Формат контролю	Максимальна кількість балів
Змістовий модуль 1. Каліграфія як предмет, формуючий особистість та тонку моторику рухів.	20-26. 10.	Поточний контроль, підсумковий контроль	40
Змістовий модуль 2. Становлення і розвиток кириличного письма. Мистецтво напівуставного письма.	1-7.12.	Поточний контроль, підсумковий контроль	46
Змістовий модуль 3. Розвиток українського скоропису. Характерні риси українського скоропису другої половини XVI – початку XVII ст.	9-13.03.	Поточний контроль, підсумковий контроль	40
Змістовий модуль 4. Каліграфія в дизайні	6-10.05	Поточний контроль, підсумковий контроль	46

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Технічне та інструментальне забезпечення

Необхідне обладнання, устаткування	Не передбачено
Необхідні засоби	Не передбачено
Програмне забезпечення	Не передбачено
Матеріали, інструменти	Гострокінцеві пера, утримувач для пера (похилий та прямий), Automatic Parallel pen 3,8 mm, водні чорнила, акварель, папір, кольоровий картон

Політика вивчення навчальної дисципліни

Політика щодо академічної доброчесності	Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності у своїх роботах. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час поточного контролю виявиться використання чужих ідей, студент втрачає право отримати бали за тему, або може виконати нову роботу, яка буде оцінена із заниженням балів.
Політика щодо відвідування занять	Пропуски занять без поважних причин неприпустимі (причини пропуску мають бути підтверджені). Усі роботи студентів повинні бути завантажені на кафедральний Гугл диск. Відсутність виконаних практичних завдань із дисципліни є підставою до не

	зарахуванню семестрової оцінки.
Політика щодо термінів виконання завдань і перескладання	Якщо студент пропустив певну тему, він повинен самостійно відпрацювати її та на наступному занятті відповісти на ключові питання. Довгострокова відсутність студента на заняттях без поважних причин дає підстави для незаліку з дисципліни. Додаткові заняття у таких випадках не передбачені.
Політика щодо правил поведінки на заняттях	На проведення занять з дисципліни з Історії дизайну розповсюджуються загально прийняті норми і правила поведінки, затверджених таким документом як «Правила поведінки здобувачів вищої освіти в Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука». Вітається власна думка студентів з теми заняття, активне обговорювання проектних проблем, аргументоване відстоювання авторської позиції. Разом із тим під час занять не допускаються дії, які порушують порядок і заважають навчальному процесу, у тому числі користування мобільними телефонами для розмов, запізнення на заняття без поважних причин, не реагування на зауваження викладача.
Політика щодо комунікації з викладачем	Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи і тільки у робочі дні на корпоративну пошту викладача (shpak_olha@kdidpamid.edu.ua). Умови листування: 1) в темі листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — ІД); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: прізвище_завдання. Розширення: текст — doc, docx, ілюстрації — pdf. Окрім роздруківок для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Консультування з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години.

Детальнішу інформацію щодо компетенцій, результатів навчання, методів навчання, форм оцінювання, самостійної роботи наведено у Робочій навчальній програмі навчальної дисципліни (<https://kdidpamid.edu.ua/academy/navchannya>)

Розробник си­ла­бу­су
Навчальної дисципліни

О. В. Шпак

Гарант освітньої програми

І.О.Костенко

Завідувач кафедри

І. В. Петрова

Си­ла­бу­с затверджено
на засіданні кафедри графічного дизайну

від 26 серпня 2026 р., протокол №1